

El llibre català fet a les catacumbes del franquisme

Albert Manent i Joan Crexell han publicat ara un estudi, fruit d'anys i anys de treball, que recull la «història» de totes les obres catalanes de l'any 39 al 43.

Lluís Bonada

El primer llibre en català autoritzat pels franquistes imprès després de la fi de la guerra civil va ser publicat a Barcelona, la vigília de Sant Joan del 1939, i va ser un llibre religiós, *Mes de Maria Eucarístic*. Escrit per Lluís G. Otzet, si el llibre va obtenir l'autorització de la censura va ser perquè l'editor, Jaume Aymà, va sol·licitar permís per a imprimir un recordatori de comunitat. Però fins que l'any 1943, l'editor Cruzet no va obtenir permís des de Madrid per a publicar les *Obres Completes* de Jacint Verdaguer, amb ortografia pre-fabriana, recordem-ho, la majoria dels llibres catalans impresos seran clandestins.

Per rescatar de l'oblit tots aquests esforços fets durant el període més dur de la dictadura franquista, dos historiadors, Albert Manent i Joan Crexell, han aplegat els fruits de les seves investigacions i consultes en la primera *Bibliografia catalana dels anys més difícils (1939-1943)*. L'estudi té poques pàgines: setanta. Però al seu darrere hi ha anys i anys de recerca. Manent i Crexell s'han dedicat durant molt de temps a buscar informació fidedigna, tasca no gens fàcil, ja que eren llibres, en una gran part, que es venien d'amagat. Els llibres i opuscles apareguts fins al 1943 van ser 160.

Josep M. Casacuberta i el llibreter Joaquim Estrems es van empescar l'any 1941 un estratagema per a poder imprimir, sense demanar permís, les *Poesies de don Joaquim Rubió y Ors*, de Lo Gaytè del Llobregat. Fou imprès a Mataró, però en el llibre figura una impremta de l'Havana.

Mossèn Joan Bonet i Baltà, prestigiós historiador eclesiàstic, era rector del Montseny l'any 1942. Dos anys abans hi va anar, exiliat, per haver fet un casament en català a la parròquia dels Àngels de Barcelona. Aquell mateix any va editar, clandestinament, dos catecismes. En un d'ells, Bonet hi va fer imprimir, com a data d'aprovació eclesiàstica, el 1936, i no es va ado-



Xavier Casp, amb «Volar...» va ser un dels primers autors editats en català al País Valencià.

nar, a l'hora de posar la creu davant del nom de l'il·lustrador, Manuel Ribas, que havia mort durant la guerra. Les *Elegies de Bierville* de Carles Riba van ser impreses a Barcelona el 1943, però van ser datades a Buenos Aires el 1942.

Un llibre imprès durant la guerra, no va poder sortir llavors per la seva temàtica religiosa, però el 1939 tampoc no podia ser autoritzat perquè era en català. Era el llibre de Jaume Collell *Efemèrides dels meus 50 anys de sacerdoti, seguides de el Reyet del Taga (novela pòstuma)*, imprès a Vic el 1938. El llibre va ser revisat i prologat pel canonge Josep Gros i Raguer. El 39 se'n van plegar i relligar uns quants per als que seguien la «Biblioteca d'Autors Vi-gatans».

L'any 42 es va poder reprendre la col·lecció de la Bernat Metge, però el primer llibre, les *Vides Paral·leles*, de Plutarc, va aparèixer sense el nom del traductor, que vivia a l'exili. Era Carles Riba.

A les illes Balears, el primer llibre aparegut el 39 va ser un catecisme imprès clandestinament per Francesc de B. Moll. L'any 40, Moll va reeditar les *Rondalles* d'Antoni M. Alcover, amb dates anteriors a la guerra, perquè no obtenia permís. Després, va ser auto-

ritzat per a editar els clàssics, però el 1943 va publicar un autor jove, Miquel Dolç, sense que els censors s'adonessin que permetien editar un autor viu.

Al País Valencià n'apareixen pocs, set, però tots ells autoritzats. Xavier Casp va publicar *Volar...*, l'any 1943. La censura li va posar aquestes condicions: el llibre no podia tenir més de 32 pàgines i el títol havia de ser bilingüe. Els títols primitius, *Nuesa i Voladissa*, van ser rebutjats pels censors.

Solitud va ser confiscada per la policia perquè havia estat editada d'estrangers per dirigents del clandestí Front Nacional de Catalunya poc abans de la caiguda del seu estat major.

L'estudi de Manent i Crexell es completa amb els llibres catalans impresos fora dels Països Catalans, tant a l'exili com a l'Estat espanyol, cosa que eleva la xifra de 160 a la de 244. Narcís Pujol de la Huerta, oficial de l'exèrcit republicà, va aconseguir imprimir, el 1941, un llibre com *La pintura romànica a Catalunya* als obradors del Penal d'Alcalà d'Henares. De forma clandestina, naturalment.

Com conclouen Manent i Crexell, l'aparició d'aquests llibres ens demostra que hi va haver un grapat coratjós de catalans de l'interior que van saber vèncer els riscos que comportava l'edició en català durant aquells anys. □